

Petőfi és Jókai Várady Antal esküvőjén

Petőfi Sándor sok fehér folttal tarkított, kérdőjelekkel kísért életútjának egy darabkáját igyekezett befoltozni 1955-ben Hatvany Lajos, Zolnay László közlése nyomán.¹ Közzétette azt az anyakönyvet, amelyet az esztergomi belvárosi plébánián őriznek, s Várady Antal és Ruffy Ida 1846. június 29-én kötött házasságkötésére vonatkozik.² Önmagában ez a két név nem mond számunkra sokat, de más nézőpontba kerül az esemény, ha felfedezzük, hogy az esküvői tanúk Petőfi Sándor és Jókai Mór voltak. A kutatóban rögtön a kérdések sokasága vetődik fel, mivel nemcsak Petőfi és Jókai életének kutatása tartogat mindmáig megoldásra váró feladatokat, de a hozzájuk kapcsolódó személyeké is.

Ki is volt Várady Antal? Ezt megválaszolhatjuk a másik esküvői tanú Jókai Mór szavaival. „... Petőfi azon egyetlen barátja volt, akire soha meg nem haragudott, akivel soha össze nem kócsódott.”³ Megismerkedésük első perceiben a szúrós szemű, szegénység göggyével megáldott sápadt, sovány költő gyanakodva nézte a finoman öltözött „pesti arslánt”. A szabolcsi születésű (Paszab 1819.) Várady sárospataki, eperjesi tanulóévei után 1840-ben jurátusként érkezett törvénygyakorlatra Pestre.⁴ Több egybehangzónak tűnő visszaemlékezés szerint 1843-ban ismerkedett meg Petőfivel, de valós dátumnak 1844. február 8-at kell tekintenünk. A korábbi találkozás csak Jókai fantáziájában létezett, a többiek csak kiszínezték az eseményt.⁵ Az említett 1844-es évben Petőfi Debrecenből jött Pestre, s bekopogtatott Várady Zöldfa utcai (ma: Veres Pálné u. 24.) lakásába, s áprilisig nála lakott. Ekkorra már végigjárta Pest nagy részét, kiadót keresve verseinek. Várady és poéta barátai azt tanácsolták neki, hogy keresse fel Vörösmartyt a „költőpátriárkát”, aki a Nemzeti Kör elnöke volt, Várady pedig e körnek a jegyzője. Addig magasztalták, dicsérték Petőfi verseit, míg végül Várady bejegyezhetette a kör jegyzőkönyvébe a határozatot, arról, hogy támogatják Petőfi verseinek kiadását.⁶ Tudjuk, Petőfi nem volt otthonülő fajta, s rövidesen ismét országjárásra szánta el magát. A vándorút után először Vahot Imrénéll, később Vachot Sándornál lakott.

Várady Antallal 1845. október 1-től béreltek közös szobát a Hatvany utcában (ma: Kossuth Lajos u. 10.). Együttlétük most hosszabb életű volt, sőt március 10-től egy időre Tompa Mihály is hozzájuk költözött, s a többi költőtárral megalakították a Tízek Társaságát. Közben Petőfinek feltűnt, hogy Várady gyakran nem tartózkodik otthon. Heves vérmérsékletével kérdőre is vonta. „Hol jársz te? Én azt hiszem, hogy olyan barátok között, mint mi vagyunk nem lehet titok, ha van, elválnék egymástól.”⁷ Várady érezte, hogy Petőfi nem tréfál, s kénytelen volt bevallani, hogy megismerkedett egy előkelő művelt lánnyal, Ruffy Idával, aki ekkor Esztergomban élt édesanyjával.⁸

Vajon a fiatal pesti ügyvéd is valamelyik megyebálon ismerkedett meg jövőendő menyasszonyával, mint Petőfi Szendrei Júliával? A válasz sokkal prózaibb: az 1845-től önálló ügyvédi irodát működtető Váradyt kérte fel a Ruffy család képviselőjének egy haszonbérleti perben.⁹ A családdal való rendszeres találkozás alkalmat adott arra is, hogy Várady megismerje Idát, s megszeresse a kedves lányt.

Petőfi látatlanul is megkedvelte Idát, s a Szerelem gyöngyei egy példányát Várady Antalnak ajándékozta, egy másik példányt a következő dedikációval Idának. „Ruffy Ida kisasszonynak – ismeretlen tisztelője – Petőfi.”¹⁰

¹ Hatvany Lajos: Így élt Petőfi III. Bp. 1955. 215. old.

² Az esztergomi belvárosi plébánia anyakönyve. 1846.

³ Hatvany i. m. III. 352. old.

⁴ Baróti Lajos: A költő barátja, Vasárnapi Újság Bp. 1885. december 20.

⁵ Baróti Lajos és Jókai szerint Fekete Lajos lakásán ismerkedett meg Petőfi Váradyval, 1843. VII. 22-én, versválogatás közben. Hatvany ezt kétségbe vonja, mivel Fekete 1844 novemberéig Pozsonyban tartózkodott.

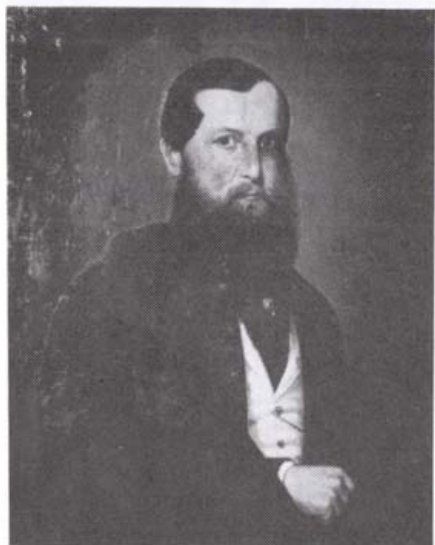
⁶ Hatvany i. m. II. 301. old.

⁷ Baróti Lajos: A költő barátja, Vasárnapi Újság Bp. 1885. december 25.

⁸ Esztergom szabad királyi város adóösszeírása 1845/46. Komárom-Esztergom Megyei Levéltár

⁹ Esztergom vármegye törvényszékének iratai 4/1845.

¹⁰ Hatvany i. m. III. 186. old.

Várady Antal
(Simonyi Antal festménye, 1853.
Gáthy Barnabás tulajdona)

Váradyné Ruffy Ida és Gizella lánya
(Simonyi Antal festménye, 1853.)

1846. május 22-én Dömsödről írt verses levelében (Levél Várady Antalhoz) a következőképpen inti Váradyt:

„...S azt gondold tán: annyi a barátom,
Mint fenn az égen a csillag? ha egy
Lehull közülök, észre sem veszem?
Hiszen tudod jól: mily kis számotok van
Nektek, kik engem őszintén szerettek,
Kik föntartjátok szívem melegét.

Mért e kis számot megfogyasztani? –
És Ida, Ida e kedves leány,
Ha téged elveszt, ő mivé lesz? ő
Kinek kívülled nincsen senkije.
Te vagy világa... Lennél oly kegyetlen,
Reászakadni hagynád a világot?”¹¹

Ennyi baráti szeretet után érthető, hogy Várady Antal Petőfit és Jókait kérte meg, hogy esküvőjén vállalják el a násztanúságot. Akkor még nem sejtették, hogy milyen bajok leselkednek rájuk az érseki székhelyen, Esztergomban. Az előállt helyzet valóban romantikus regénybe illő, s később Jókai a Tengerszemű hölgyben meg is írta, Menyasszonyrablás Esztergomban címmel. Mi is történt valójában?

A Ruffy család tagjai, köztük Ida édesapja, Ruffy András is, régi nemesi katolikus ősök leszármazottai voltak. A Komárom vármegyei Koltán és a Bars vármegyei Fajkúrtön voltak birtokaik, hivatali tisztségeik az alispáni hivatalig terjedtek.¹² Ida édesanyjának, Foglár Máriának ősei szintén katolikus nemesek voltak. Templomépítők, egri és esztergomi kanonokok, püspökök fordultak elő családjukban. Birtokuk a Hont vármegyei Tésán volt. A hivatali ranglétrán a főszolgabírótól a királyi tanácsosig minden tisztséget betöltöttek.¹³ Ezzel szemben a kisénesi jurátus Várady és Jókai református, Petőfi pedig evangélikus vallású. Gondolhatjuk mennyire voltak szívesen látott vendégek a lányos háznál. Nem kizárt, hogy

¹¹ A verses levél csak 1870-ben került elő. Ekkor küldel Jókainak Futó Ferenc Esztergomból, aki a Hon-ban és a Fővárosi Lapokban közölte a verset. Jókai kiegészítéséből tudjuk, hogy Várady a verset Kazinczy Gábornak adta, s tőle került valamilyen módon Futó Ferenchez. Az 1852-ben Tatán született Futó Ferenc a beküldés időpontjában az esztergomi bencés gimnázium tanulója volt, s egyben az önképzőkör legaktívabb tagja.

¹² Bars vármegye monográfiája. Szerk.: Borovszky Samu. Bp. 1905.

¹³ Hont vármegye monográfiája. Szerk.: Borovszky Samu. Bp. 1906.

mielőtt a három jóbarát leutazott Esztergomba elképzelte a fogadtatást, amiben részük lesz, s leányrablás gondolata is felmerült. Miután kellő erőt és bátorságot gyűjtöttek, rendben elindultak. Nem kellett leányt rabolni, de azért nem ment minden egyszerűen. S, hogy mi történt valójában azt Jókai örökítette meg számunkra édesanyjához írt levelében:¹⁴

„Kedves anyám.

Pest, 1846. Jun. 24.

Hétfőn már ott várt a gőzösnél Sándor barátunk, kivel is mi másnap megkezdtük násznapjaink bajoskodásainkat, lévén ezerféle bajunk Esztergom minden rendű és rangu papjaival és plébánosaival a vicariustól kezdve a kuktáig. Várady barátunk mint nyakas kálomista nem adott reversalist, a tisztelendő atyák pedig nem adtak dispensatiót, minek az lett a következménye, hogy már most végig kell várnunk a háromszori hirdetést, mi legközelebbi Hétfőn, mint ünnepnapon, fog befejeződni.”

Mi lehetett az az ezerféle baj, amelyben részük volt? Elmentek Kollár Istvánhoz a belvárosi templom plébánosához, aki közölte, hogy háromszori kihirdetés nélkül nem adhatja össze a jegyeseket. Ez alól felmentést csak az Érseki Helynöki Hivatal adhatott. Nyakukba vették hát a várost és elzarándokoltak Kuntz József vikáriushoz és Mészáros Imréhez, a helynöki hivatal jegyzőjéhez.¹⁵ Köztük zajlottak le azután azok a nevezetes jelenetek, amelyről Jókai megemlékezett. S miután a nyakas Várady nem adott reverzálist (kötelezvényt gyermekei jövőre katolikus vallásáról), Kuntz József sem állította ki a felmentést a háromszori kihirdetés alól. Így az esküvő elmarad.

S mi történt ezután? Ezt is Jókaitól sikerült megtudnunk.

„ – A nem sikerült esküvő után kocsira ültünk s neki indultunk az utazásnak; – elmentünk Hont vármegyébe Tésára, hol is páratlan szívességű házi gazdánk az ottani földes úr Boronkay Lajos Szombatig nem eresztett el bennünket, az alatt meghordozott bennünket a környéken, többek között Szalatnyán is, az őszre pedig meghítt a Szitnyára (egy Selmecz melletti magos hegy) egy általa rendezendő mulatságra. Ha haza kerülök sokat tudok majd e kalandunkról beszélni. Azután lejöttünk Pestre. Ugyan szépen jártam, sem Vahót Imre sem Schedel nincsenek Pesten, Vasárnapra jönnek meg; megjártam volna, ha rájuk támaszkodom.”¹⁶

Mint olvashattuk a hoppon maradt vőlegényt és a két tanút a Foglár család közeli rokona (valószínű Ida nagybátyja), Boronkay Lajos karolta fel. Ő az új reformnemzedék haladó szellemű gondolkodója volt, 1848-ban több vármegye kormánybiztosa. E mellett a Boronkay családnak irodalmi kapcsolódásai is voltak. Boronkay Róza Kazinczy Gábor édesanyja. Nem csoda hát, hogy házánál szívesen látott vendégek voltak Petőfiék.¹⁷

Miután meg kellett várni a háromszori templomi kihirdetést az esküvőre csak június 29-én került sor. Ekkor már nem jöttek hiába, s talán a jegyespárt az is vigasztalta, hogy ezen a hétfői napon igazi ünnep volt, Péter–Pál, egyben a templom búcsúja. A halpiacon (a templom előtt) halárusok, színes sátrak, nyüzsgő, zsigongó nép sokasága között vonulhattak az oltár elé.¹⁸ Kollár István plébános végre bejegyezhetette az esküvőt az anyakönyvbe. Dicséretére válik, volt annyi előrelátása, hogy Petőfivel és Jókaival saját kezűleg iratta alá e fontos okmányt, amely a következőket tartalmazza.

A házasságra összeadottak
vezeték és keresztnéve,
hitvallása, életneme, születés és
lakhelye:

Ns. Várady Antal helvét vallású,
köz- és váltó ügyvéd, paszabi
(Szabolcs vm.) születési, pesti lakos.
Ruffy Ida k. a. r. katolikus,
fajkürthi születés, itteni lakos.

A tanúk vezeték és keresztnéve,
életneme:

Petőfi Sándor költő, pesti lakos
és ásvai Jókai Mór költő, pesti lakos.

¹⁴ Jókai Mór összes művei levelezés I. Bp. 1971.

¹⁵ Kollányi Ferenc: Esztergomi kanonokok. Esztergom. 1900.

¹⁶ Jókai i.m.

¹⁷ Gyürky Antal: 54 év Hont vármegye történetéből, 1820–1874. Vác, 1875–1883.

¹⁸ Pifkó Péter: Esztergomi utcák 1700–1900. Esztergom, 1990.

Az összeadó egyházi személy:

Kölcsönös megegyezéseket a házasságra kijelentették előttem, Kollár István plébános előtt a plébánia lakban

Felmentés, elbocsátás:

Vőlegény felmentve és elbocsátva. Menyasszony hirdetve.¹⁹

S hogy a lányos háznál a Buda utcán (ma: Kossuth L. u. 21.) tartottak e lakodalmat, vagy esetleg a szomszédos Magyar Király vendégfogadóban, vagy a (szomszédos) szemközti Fehér Bányában ültek le vacsorára, s néhány pohár borra, arról semmilyen krónikás nem tudósít.²⁰ Színhagyományból tudjuk, hogy ezen a lakodalmon ismerte meg Petőfi Pathó Pál szőgyéni jegyzőt, a „magyar nemes” jellegzetes figuráját.²¹

Várady Antal és Ruffy Ida Pestre költöztek, s Ida 1858-ban bekövetkezett haláláig boldogan éltek. Gyermekük: Ida, Béla, Bálint, Gizella. Az ő leszármazottai a máig Budapesten élő Gáthy család. Ők mindmáig híven őrzik családi hagyományaikat, írásos visszaemlékezéseiket, s azokat a festményeket, amelyeket közzéteszünk.²²

Pifkó Péter

¹⁹ Az esztergomi belvárosi plébánia házassági anyakönyve 1846. június 29.

²⁰ Pifkó Péter i.m.

²¹ Pathó Pálról megjelent tanulmányok: *Zolnay László. Esztergom Évlapjai, 1960.; Vércse Miklós. Párkány és Vidéke 1993. Pifkó Péter: Esztergom és Vidéke. 1996.*

²² Ezúton mondunk köszönetet Gáthy Barnabásnak, aki Gáthy Zoltán mérnök feljegyzéseit és a képeket rendelkezésünkre bocsátotta.